

2009-10-01

ไผ่เหิยะ ในวิถีชีวิตที่เพียงพอบของชาวลาวในเมืองสีงทอง

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuej>

Part of the [Environmental Sciences Commons](#)

Recommended Citation

(2009) "ไผ่เหิยะ ในวิถีชีวิตที่เพียงพอบของชาวลาวในเมืองสีงทอง," *Environmental Journal*: Vol. 13: Iss. 4, Article 3.
Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/cuej/vol13/iss4/3>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Environmental Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ทุกคนคงรู้จักประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่เปรียบเสมือนเป็นบ้านพี่เมืองน้องมีพรมแดนติดกับประเทศไทยด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งเขตแดน เมืองหลวง คือ พระนครหลวงเวียงจันทน์ หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่า “เวียงจันทน์” เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป แต่ในครั้งนี้จะกล่าวถึง เมืองสังทอง อยู่ในเขตแขวงพระนครหลวงเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองนี้ มีความน่าสนใจคือ ชื่อเมือง “สังทอง” ไม่ใช่ชื่อเมืองตามวรรณคดีของไทยเรื่อง “สังข์ทอง” แต่อย่างไร และอย่าถามว่ามีเมืองจริงอยู่คู่กับเมืองสังทองด้วยหรือไม่ เพราะชื่อเมือง “สังทอง” ไม่มีความเกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่อง “สังข์ทอง” แม้แต่น้อย มีแค่เพียงชื่อที่ฟังเสียงกันเท่านั้น เพราะที่มาของชื่อเมือง “สังทอง” นี้มาจากชื่อของแม่น้ำสังอยู่ตอนเหนือของเมืองและเป็นสถานที่เกิดของวีรชน พุทธเจ้าที่ต่อสู้ก่อกองทัพจนสามารถกอบกู้เอกราชลาวจากชาติตะวันตกที่มีนามว่า “ท้าวสีทอง” โดยนำชื่อแม่น้ำที่เป็นสถานที่เกิดกับชื่อวีรชนมารวมกันจนได้ชื่อเมืองนี้ว่า “สังทอง” เพื่อระลึกถึงความกล้าหาญ และความเสียสละของท้าวสีทอง

ไผ่เอี้ยะ

ในวิถีชีวิตที่เพียงพอของชาวลาวในเมืองสังทอง

สิ่งที่น่าสนใจเป็นอันดับที่สอง คือ การเดินทางจากนครหลวงเวียงจันทน์ไปยังเมืองสังทองในปัจจุบัน ต้องใช้เวลาเกือบสองชั่วโมง การเดินทางไปเมืองสังทองด้วยเส้นทางที่สั้นที่สุด ต้องเดินทางโดยใช้ถนนหลวงหมายเลข 11 ซึ่งเลี้ยวที่แยกสี่ไคเลียบแนวเส้นแม่น้ำโขง ไปทิศตะวันตก ฝั่งตรงข้ามจังหวัดหนองคายทุกๆ ที่ความยาวถนนที่เชื่อมระหว่างสองเมืองนี้ ยาวแค่ประมาณ 60 กิโลเมตร ด้วยระยะทางเพียงแค่นี้ ถ้าสภาพถนนมาตรฐาน ก็จะใช้เวลาเพียง 60 นาที ก็ถึง เมืองสังทอง แต่สภาพถนนเป็นดินลูกรัง มีสภาพเป็นหลุม บ่อ และกว่าจะเดินทางไปถึงเมืองนี้ได้ต้องนั่งตัวโยน โยกตัวและศีรษะ เป็นจังหวะ ขวา-ซ้าย หน้า-หลัง ไปมาเหมือนขยับตามจังหวะดนตรีร็อค อย่างที่เห็นในโทรทัศน์ ตลอดทาง

สิ่งที่น่าสนใจมากกว่าชื่อเมืองหรือสภาพการเดินทาง คือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงของคนในเมืองสังทอง ที่มีความเรียบง่ายพึ่งพิงธรรมชาติอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ขอยกตัวอย่างวิถีชีวิตของผู้คนเมืองนี้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมปลูกข้าวเหนียว เป็นหลัก และปลูกพืชไร่ พืชสวนเสริม มีการเลี้ยงปศุสัตว์แบบง่าย ๆ ในบริเวณบ้าน ได้แก่ ไก่ เป็ด ห่าน และใช้เป็นแหล่งโปรตีนภายในครัวเรือน

อนุสรณ์สถานวีรชนผู้กล้าท้าวศรีทอง
ที่มาของชื่อเมืองสังทอง ตั้งอยู่บ้าน
เพี้ยลาด ที่เมืองสังทอง สปป.

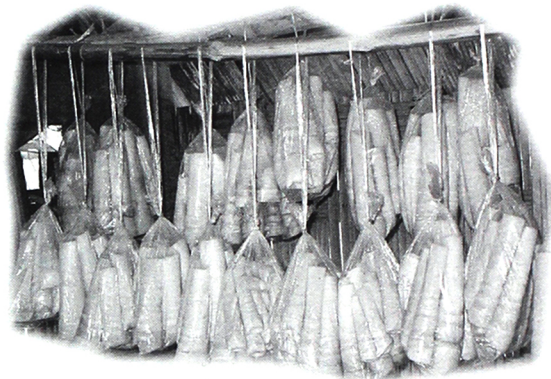

ส่วนการเลี้ยงวัว ควาย จะเลี้ยงเพื่อไว้จำหน่ายเป็นหลัก เพราะการทำนาได้ลดการใช้แรงงานของควายในการไถนา โดยมีเครื่องจักรกลไถนาเข้ามาแทนที่ ซึ่งคงต้องยอมรับในความเจริญที่เข้ามาถึงตามหมู่บ้านในเมืองสังทอง แต่สิ่งที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ การใช้ผลผลิตจากธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม้เหียะ หรือ ไม้ไผ่ ถือได้ว่าเป็นไม้สารพัดประโยชน์ของชาวบ้านที่นี่เลยทีเดียว คือ นำมาทั้งกิน และนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี ซึ่งคนลาวมักจะเรียก ไม้ทุกสายพันธุ์ ทั้งหมดว่า “เหียะ” แต่ที่จริงแล้ว ไม้เหียะ เป็นไม้อีกสายพันธุ์หนึ่งที่มีคุณสมบัติในการจัดสาน และไม่ค่อยมีแมลง มอด ปลวก มารบกวนเพราะปริมาณแป้งในเนื้อไม้เหียะมีน้อยกว่าไม้สายพันธุ์อื่น ๆ จึงนิยมนำมาจักสาน ซึ่งไม้เหียะสามารถหาได้ง่ายในพื้นที่ ยิ่งในช่วงฤดูฝน เป็นฤดูที่สามารถใช้ประโยชน์จากไม้เหียะได้มากที่สุด เพราะนอกจากจะนำส่วนของตัวเนื้อไม้มาทำเครื่องใช้ ไม้สอยแล้ว หน่อของไม้เหียะก็จะมีจำนวนมากในช่วงนี้ ก็สามารถนำมาประกอบอาหารได้อีก ชาวบ้านในเมืองสังทอง นิยมนำเอาหน่อของไม้เหียะหรือเรียกกันติดปากว่า “หน่อไม้” ถือได้ว่าเป็นอาหารประจำวันที่ต้องมีในสำหรับอาหารเลยทีเดียว ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูฝน หน่อไม้จะมีจำนวนมาก ชาวบ้านก็จะไปเก็บหน่อไม้ในป่าที่ใกล้ชุมชน วิธีการนำหน่อไม้มาบริโภคมีสองวิธี คือ วิธีแรก คือ การนำหน่อไม้สด ๆ มาประกอบอาหาร โดยที่แม่บ้านจะปลอกเปลือกแข็งด้านนอกออกก่อน และนำเนื้ออ่อนข้างในไปเผา หรือไปต้มรสชาติของหน่อไม้จะมีความชื้น รสขมอยู่บ้าง เอาไว้กินคู่กับน้ำพริก หรือไม่ก็นำไปทำเป็นแกงหน่อไม้ (แกงหน่อไม้ที่นี่จะเป็นแกงไม่ใส่กะทิ คล้ายกับแกงเปรอะ บ้านเรา) ส่วนวิธีที่สอง คือ การนำไปแปรรูปแบบง่าย ๆ มีด้วยกันสองวิธีการ คือ การลั้มนหน่อไม้ และการดองหน่อไม้ กรรมวิธีการแปรรูปเหมือนกัน คือ ดองด้วยน้ำสะอาด และใส่เกลือเม็ด ลงไป แต่จะแตกต่างกันที่ การลั้มนหน่อไม้ นั้นจะต้องลั้มนหน่อไม้ให้เป็นเส้น ๆ คล้ายกับการลั้มนมะกอกตำลั้มนำไปเก็บในภาชนะ ซึ่งที่นี้การลั้มนหน่อไม้มักจะใส่ในไห หรือ ถังสีพลาสติก เก็บไว้จนหน่อไม้มี รสเปรี้ยว ส่วนการดองหน่อไม้ นั้น จะปลอกเปลือกหน่อไม้และตัดเป็นท่อน ๆ ดองวิธีเดียวกัน แต่ที่นี้จะนิยมใส่ถุงพลาสติก และใส่ในขวดแก้ว ซึ่งจะเก็บรักษาหน่อไม้ได้นานหลายเดือน ชาวบ้านส่วนใหญ่ จะดองหน่อไม้เพื่อเป็นการถนอมอาหารให้หน่อไม้เก็บไว้นาน และมักจะทำบริโภคภายในครัวเรือนไม่ได้จำหน่าย

แม่บ้านกำลังปอกหน่อไม้สด

หน่อไม้ดอง

ลั้มนหน่อไม้

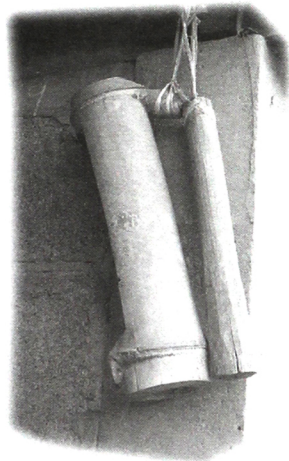

ประโยชน์ของไผ่เฮียะมีมากมายหลากหลาย ซึ่งตอบสนองความต้องการ ความเชื่อ และการดำรงชีวิต โดยนำมาจักสาน ประดิษฐ์ เป็นเครื่องใช้ไม้สอยที่สนองต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่เครื่องมือเครื่องใช้ในครัว เครื่องมือหากิน เครื่องสักการบูชา ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่สามารถจักสาน หรือประดิษฐ์เครื่องใช้ไม้สอยจากไผ่เฮียะได้ด้วยตัวเอง ซึ่งจะแบ่งการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่ได้จากไผ่เฮียะที่ได้พบเห็นได้ในเมืองสังทองเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนแรกจะเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ และส่วนที่สอง จะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งปลูกสร้าง

ส่วนแรก เป็นกลุ่มของเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น งานจักสาน หรือ งานหัตถกรรม ที่สามารถพบเห็นได้โดยง่าย ได้แก่

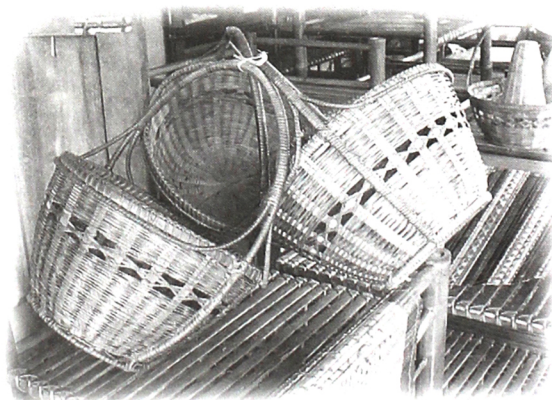
ขันกระหย่อง เป็นภาชนะสานด้วยด้ายดอกไม้ไผ่ รูปร่างคล้ายพาน ปากกลมหรือสี่เหลี่ยมทึบ เอวสาน โปรง เชิงสานทึบ ใช้ใส่เครื่องบูชาพระ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน ตั้งบูชาไว้หน้าพระประธานในศาลาการเปรียญ หรือโรงธรรม

โปงไม้ไผ่ เป็นเครื่อง
ดีสังฆญาณบอก
เหตุ ทำด้วยไม้ไผ่ มี
รูปร่างคล้ายกระดิ่ง

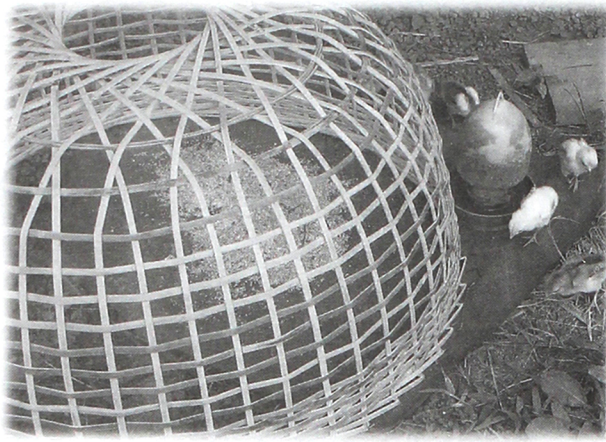

ตะข้อง เครื่องจักสานไม้ไผ่ ใช้เป็นภาชนะสำหรับใส่สัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา มีรูปร่างต่าง ๆ กัน ส่วนมากมีปากแคบ คอคอด ก้นและคอสานโปรงให้น้ำ และอากาศผ่านออกได้

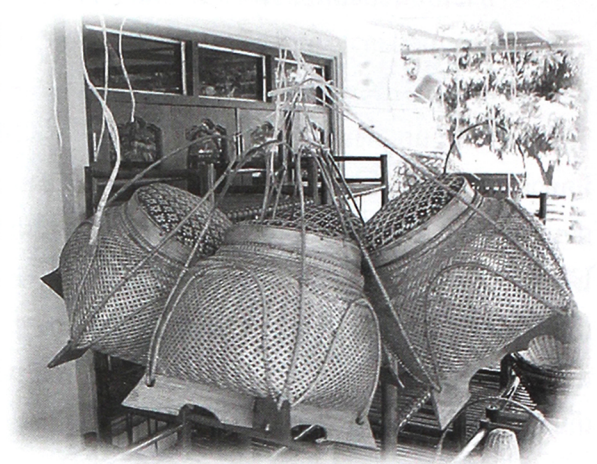

กระติบ ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่สำหรับใส่ข้าวเหนียวนึ่งและสิ่งต่าง ๆ ทรงกระบอก มีฝาปิด ทุหัว

สุมไก่ เครื่องครอบไก่หรือสัตว์เลื้อยบางชนิดให้อยู่ในบริเวณที่จำกัด สานเป็นตาห่าง ๆ รูปร่างคล้ายขันคว่ำกะต๋า หรือ ตระกร้า ภาชนะใส่สิ่งของ สานจากไม้ไผ่ มีรูปร่างต่าง ๆ กันไปตามความนิยมท้องถิ่น มักมีหูทำด้วยเชือก ไม้ไผ่ หวาย หรือ เถาวัลย์ ซึ่งในเมืองสงทองได้พยายามพัฒนางานจักสานเพื่อการจำหน่ายมากขึ้น

กะต๋า หรือ ตระกร้า ภาชนะใส่สิ่งของ สานจากไม้ไผ่ มีรูปร่างต่าง ๆ กันไปตามความนิยมท้องถิ่น มักมีหูทำด้วยเชือก ไม้ไผ่ หวาย หรือ เถาวัลย์ ซึ่งในเมืองสงทองได้พยายามพัฒนางานจักสานเพื่อการจำหน่ายมากขึ้น

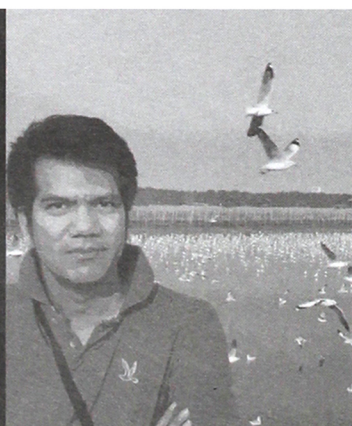
ภาพถ่ายภายในครัวของชาวบ้านเมืองสงทอง จะสังเกตเห็นได้ว่า วัสดุอุปกรณ์ภายในครัวจะเป็นวัสดุจากธรรมชาติแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเชือก เต้า สำหรับอาหารหม้อ ไห ซึ่งจะมีวัสดุอื่น ๆ ปะปนอยู่บ้าง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นพวกถุงพลาสติก และตระกร้าพลาสติกตามสมัยนิยม

ตัวอย่างข้างต้นเป็นแค่บางส่วนของการใช้ไผ่เย็บที่สามารถพบเจอภายในหมู่บ้าน เครื่องมือหาปลา ไม่ว่าจะเป็น ข้อง หรือแม่กระตังฝาบ่าน ฟันเรื่อน ซึ่งวิธีการทำเทคนิคต่าง ๆ นั้นเป็นภูมิปัญญาที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นภายในครัวเรือน โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านจะประดิษฐ์หรือทำอุปกรณ์ต่าง ๆ จากไผ่เย็บเพื่อใช้เองภายในบ้าน เมื่อเกิดการชำรุดเสียหายก็ทำขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทน เป็นวิถีชีวิตที่เพียงพอไม่มากนักน้อยเกินไป แต่เป็นที่น่าเสียดายเพราะวัยรุ่นคนหนุ่มสาวในเมืองนี้น้อยคนที่จะทำงานจักสานเป็น

เสื่อลำแพน เป็นเสื่อที่สานด้วยไม้ไผ่ สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในเมืองสงทอง โดยเฉพาะที่วัด

ผู้เขียน
นายวิสูตร โพธิ์เงิน
นักศึกษาทุนปริญญาเอก
มหาวิทยาลัยศิลปากร

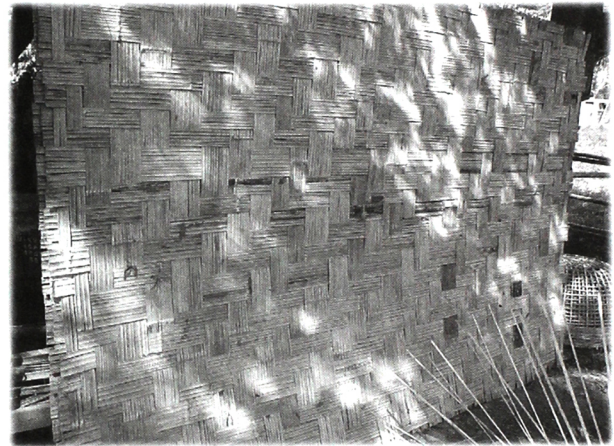
กลุ่มที่สอง เป็นการนำไผ่เหียะมาทำเป็นสิ่งปลูกสร้าง ในปัจจุบันการปลูกสร้างบ้านเรือนของชาวบ้านเป็นการก่ออิฐถือปูนกันส่วนใหญ่และใช้ไผ่เหียะเป็นส่วนประกอบของบ้านแต่ที่น่าสนใจยิ่งในเรื่องของการปลูกสร้างบ้านเรือน เพราะที่นี้ยังพอให้เห็นการสร้างบ้านเรือนแบบเรือนเครื่องผูก เป็นการปลูกสร้างบ้านเรือนสมัยโบราณที่ใช้วิธีการผูก ส่วนประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเป็นบ้าน ในปัจจุบันจะไม่ได้ใช้วิธีการผูกแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้ตะปู และการเข้าเดือยแทน

ขัดแตะ หรือ เรียกอีกอย่างหนึ่งผาแตะ เป็นการใช้เรียกชื่อผาเรือน เครื่องผูกที่ใช้ไผ่ซีกสอดขัดกันกับลูกตั้ง

ลำแพน ไผ่เหียะที่นำมาใช้เป็นผาบ้านเรือน

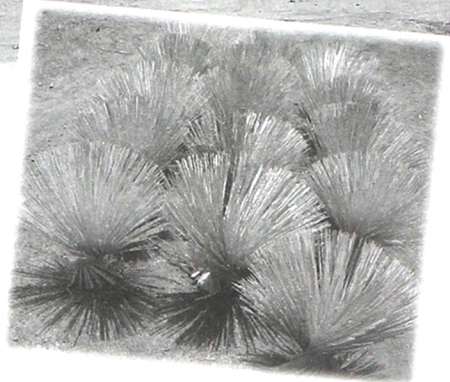
ผาขัดแตะ

เรือนเครื่องผูก เป็นเรือนที่ปลูกสร้างแบบง่าย ๆ วัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่และไม้ทวาย ซึ่งในสมัยโบราณจะใช้ทวายในการ รััด มัด ผูกส่วนต่าง ๆ ของเรือนไว้ ซึ่งเป็นที่มาของเรือนเครื่องผูก ผาของเรือนมักนิยมทำเป็นผาขัดแตะ

ชีเตะ ในลักษณะหยาบจะใช้ ทำรั้ว ทำ คอก ทำส่วนประกอบที่ตักปลา ซึ่งเป็นการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์จากไผ่เหี้ยะ

ไผ่ผ่าซีกใช้ขัดในแนวตั้งกับลูกนอนของฝา ชีเตะจะเป็นซี่เล็กหรือ
ใหญ่ขึ้นอยู่กับประโยชน์ใช้สอย

ก้านรูปจากไผ่เหี้ยะ

การขายสิ่งที่เหลือใช้สุมไม้และฝาเตะ ในฝั่งไทย

ลำต้นไผ่เหี้ยะมาใช้ประโยชน์ทั้งท่อนในการทำรั้ว
ล้อมบ้านเรือน สิ่งปลูกสร้าง ล้อมต้นไม้

การใช้ประโยชน์จากไผ่เหี้ยะมีมากมาย ซึ่งชาวบ้าน
เมืองสังทองได้ใช้ไผ่เหี้ยะจากป่า จากกอไผ่ในพื้นที่สวนไร่นา
ชาวบ้านต่างก็รู้ดีว่า การเก็บหน่อไม้ หรือตัดไผ่เหี้ยะ
มากเกินไปจนหมด มันก็จะส่งผลกระทบต่อพวกเขาอย่าง
มาก จะขาดแคลนแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่ไม่ต้องซื้อ
การหาไผ่เหี้ยะที่เมืองสังทองเป็นเรื่องง่าย ซึ่งมีเพียงหมู่บ้าน
เดียวเท่านั้นที่ทำการจักสานจากไผ่เหี้ยะในเชิงธุรกิจ เป็น
อุตสาหกรรมการทำสุมไม้ ฝาบานขัดเตะ และทำก้านรูป
ส่งขายที่เวียงจันทน์ และจังหวัดหนองคายโดยขนส่งผ่าน
ทางแม่น้ำโขง ตรงท่าริมน้ำโขงใช้ไผ่เหี้ยะ จำนวนมาก ก็
นับว่ายังเพียงพออยู่ในปัจจุบัน ถ้ามองในภาพรวมจะเห็นได้
ว่า ไผ่เหี้ยะยังมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวบ้านที่ยังเป็นวิถี
ชีวิตเกษตรกรรมดั้งเดิมบนถนนลูกรังสีแดงที่ความเจริญยังไม่
ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านในเมืองสังทอง

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการประสานงานวิจัยและพัฒนาทรัพยากร
ป่าไม้และไม้โตเร็วเนกประสงค์. (2540). ไม้
เนกประสงค์ กินได้. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะ
กรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เต็ม สมิตินันท์. (2523). ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย
(ชื่อพฤกษศาสตร์-ชื่อพื้นเมือง). กรุงเทพฯ :
กรมป่าไม้.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2546). พจนานุกรม : หัตถกรรมเครื่อง
มือเครื่องใช้พื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมือง
โบราณ.
- เสนอ นิลเดช. (2541). เรือนเครื่องผูก. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์เมืองโบราณ.